Spomienky na slovenský Neapol
Osudy slavistiky a slovakistiky na Univerzite ľOrientale v Neapole

Paolo Di Vico
Katedra romanistiky a germanistiky
Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre

Memories of the Slovak Naples
The Fates of Slavic and Slovak Studies at the University of Naples "L'Orientale"
Litikon, 2026, Vol. 11, No. 1, pp. 56-67
ORCID ID: https://orcid.org/0000-0001-6373-4579
DOI: https://doi.org/10.17846/litikon.2026.11.1.56-67

The article reconstructs the presence and development of the Slovak language and cultural studies at the University of Naples "L'Orientale", combining a historical-disciplinary perspective with the dimension of personal and academic memory. Drawing on recollections of the years of study and Slavistic training during the 1980s and 1990s, it examines teaching methods, course contents, academic figures, and the main areas of interest, highlighting the role of Slovak within the broader framework of Italian Slavistics and the contribution of "L'Orientale" to the linguistic and cultural understanding of the Slovak area.

Keywords: Slovak studies, Slovak language teaching, Italian slavistics, Slavic studies, University of Naples "L'Orientale", cultural memory

Úvod

Štúdium slovenského jazyka a slovenskej kultúry na Univerzite ľOrientale v Neapole je súčasťou dlhej a komplexnej tradície jazykovedného, literárnovedného a kultúrneho výskumu venovaného slovanskému svetu, ktorý predstavuje jeden z charakteristických prvkov vedeckého a pedagogického profilu tejto univerzity. Prítomnosť slovenského jazyka v tomto kontexte preto nemožno chápať ako izolovaný jav, ale ako súčasť širšieho procesu rozvoja talianskej slavistiky a premien, ktorými v priebehu 20. storočia a v prvých desaťročiach 21. storočia prešli štúdiá jazykov a kultúr strednej a východnej Európy.

Dejiny výučby slovenského jazyka v Neapole ponúkajú z tohto hľadiska mimoriadne významnú perspektívu. Umožňujú sledovať, ako sa jazyk patriaci do kultúrneho priestoru geograficky pomerne vzdialeného od Talianska postupne začlenil do systému talianskeho univerzitného vzdelávania a získal svoje vlastné miesto v rámci slavistických štúdií. Tento proces je potrebné vnímať v súvislosti s rozvojom vedeckých a kultúrnych kontaktov medzi Talianskom a Slovenskom, ale zároveň aj v kontexte jednotlivých etáp vývoja

© 2026 Paolo Di Vico. Toto dielo je licencované pod licenciou
Creative Commons Attribution 4.0 International (CC BY 4.0).

európskej slavistiky: od obdobia komparatívnych a historicko-filologických štúdií až po postupné presadzovanie lingvistických, literárnovedných a kultúrnych prístupov založených na interdisciplinarite.

V prípade neapolskej univerzity L'Orientale nadobúda história slovenského jazyka osobitný význam aj vzhľadom na špecifické zameranie tejto inštitúcie. Táto univerzita totiž od svojich počiatkov rozvíjala koncepciu jazykového vzdelávania založenú na stretnutí rôznych jazykov, kultúr a literárnych tradícií. Z tohto pohľadu sa štúdium slovenského jazyka neobmedzuje iba na získanie jazykovej kompetencie, ale predstavuje zároveň prostriedok prístupu ku komplexnej kultúrnej realite, nachádzajúcej sa na križovatke strednej Európy, slovanského sveta a stredoeurópskej kultúrnej tradície.

Rekonštrukcia dejín slovenského jazyka na Univerzite L'Orientale v Neapole preto neznamená iba skúmanie spôsobov, akými sa slovenský jazyk vyučoval a študoval, ale aj analýzu osobností, inštitúcií a vedeckých sietí, ktoré prispeli k jeho rozšíreniu. Osobitnú pozornosť si v tomto smere zasluhujú osobnosti, ktoré sa podieľali na vzdelávaní študentov, na jazykovednom a literárnovednom výskume, ako aj na budovaní akademických kontaktov so slovenskými inštitúciami. Prostredníctvom týchto ľudí možno rekonštruovať skutočné dejiny disciplíny, v ktorých sa individuálne osudy a vedecké aktivity prelínajú s vývojom univerzitných štruktúr a s politickými a kultúrnymi zmenami, ktoré charakterizovali dejiny Slovenska počas modernej éry.

Iným významným aspektom je otázka periodizácie. Vyučovanie slovenského jazyka na L'Orientale totiž nemožno oddeliť od zásadných premien, ktorými počas 20. storočia prešlo najprv Československo a neskôr, po roku 1993, Slovenská republika. Politické zmeny po druhej svetovej vojne, obdobie socializmu, Pražská jar, transformácia kultúrnych vzťahov medzi Talianskom a Československom po roku 1989 a napokon vznik samostatnej Slovenskej republiky predstavujú jednotlivé etapy, v rámci ktorých nadobúdali akademické a jazykové kontakty rozličné podoby.

Analýza neapolského prostredia tak umožňuje poukázať na širší proces v dejinách talianskej slavistiky: na postupný prechod od prevažne historicko-komparatívneho chápania slovanských jazykov ku koncepcii, v ktorej jednotlivé jazyky a kultúry získavali čoraz výraznejšiu vedeckú autonómiu. Slovenský jazyk predstavuje v tomto procese osobitne vhodný predmet skúmania, keďže jeho postavenie v rámci slovanského jazykového kontinua a jeho špecifická historicko-kultúrna pozícia podporili prístupy schopné prepájať jazykovedu, filológiu, literatúru, dejiny a kultúru.[1]

Cieľom toho článku je preto rekonštruovať hlavné etapy štúdia slovenského jazyka na Univerzite L'Orientale v Neapole a zároveň ich zaradiť do širšieho kontextu dejín neapolskej a talianskej slavistiky. Cieľom nie je iba predstaviť chronológiu výučby, ale identifikovať vedecké, inštitucionálne a kultúrne dynamiky, ktoré ovplyvnili prítomnosť slovenského jazyka na univerzite. V tejto perspektíve sa dejiny tejto disciplíny stávajú zároveň svedectvom o vývoji vzťahov medzi Talianskom a Slovenskom a o úlohe univerzity ako privilegovaného priestoru stretnutia, sprostredkovania a cirkulácie jazykových a kultúrnych poznatkov.

[1] Za mimoriadne významný inštitucionálny moment sa považuje činnosť Ústavu východoeurópskych štúdií, na ktorom sa slovanská filológia a štúdium jednotlivých slovanských jazykov stali jedným zo základných pilierov výskumu a výučby na univerzite.

Spomienky na študentské roky v Neapole

Keď dnes, po mnohých rokoch, premýšľam o svojich študentských rokoch na neapolskej univerzite, vraciam sa v spomienkach do obdobia, ktoré sa mi dnes zdá zároveň veľmi vzdialené a neuveriteľne blízke. Boli to osemdesiate a začiatok deväťdesiatych rokov – roky, keď bol svet ešte rozdelený hranicami, ktoré sa nám zdali pevné a takmer nemenné, a keď štúdium jedného zo slovanských jazykov znamenalo vstúpiť do priestoru, ktorý bol pre väčšinu talianskej spoločnosti stále málo známy.

Na univerzite som sa postupne dostával do sveta slovanských jazykov. Nebola to pre mňa iba otázka štúdia gramatiky, slovnej zásoby alebo literatúry. Bolo to skôr objavovanie celého kultúrneho priestoru, ktorý sa mi postupne otváral pred očami. Slovenčina v tomto priestore zaujímala osobitné miesto. Bola to voľba, ktorá sa možno vtedy niekomu mohla zdať trochu nezvyčajná. V Taliansku bola slovenčina málo známa a Slovensko bolo pre väčšinu ľudí vzdialeným a takmer abstraktným miestom v rámci Československa.

Práve táto „neznámosť“ ma však priťahovala.

Pamätám si, že v tom období nebolo vôbec jednoduché dostať sa k informáciám. Dnes stačí niekoľko sekúnd a človek môže nájsť slovník, gramatiku, noviny, literárny text alebo nahrávku v slovenskom jazyku. Vtedy nič také neexistovalo. Kniha, slovník alebo časopis boli skutočnými predmetmi, ktoré bolo potrebné nájsť, vyhľadať v knižnici alebo si ich objednať. Informácie sa získavali pomaly a často prostredníctvom ľudí.

Práve preto mali naši učitelia taký veľký význam.

Vzťah medzi študentom a profesorom bol oveľa osobnejší, než si dnes možno vieme predstaviť. Profesor nebol iba človekom, ktorý nám odovzdával učivo a potom nás skúšal. Bol zároveň naším sprievodcom po svete, ktorý sme ešte nepoznali. Mnohé otázky, ktoré by dnes človek vyriešil jednoduchým vyhľadávaním na internete, vznikali vtedy počas hodín, v rozhovoroch po vyučovaní alebo pri listovaní v knihách.

Často mám pocit, že práve táto pomalosť mala svoju hodnotu.

Museli sme si veci pamätať. Museli sme čítať. Museli sme sa vracať k textom. Museli sme hľadať význam slov v slovníkoch a porovnávať rôzne jazykové formy. Slovenčina sa tak postupne stala nielen predmetom, ktorý som študoval, ale jazykom, prostredníctvom ktorého som začínal chápať širší slovanský svet.

Pri štúdiu slovenčiny som si stále viac uvedomoval jej príbuznosť s ostatnými slovanskými jazykmi. Čeština bola prirodzeným susedom, poľština otvárala ďalšie možnosti porovnávania, ruština predstavovala ďalší veľký slovanský priestor. Postupne som si začínal všímať podobnosti a rozdiely, ktoré sa spočiatku zdali iba detailmi, ale neskôr sa stali základom hlbšieho pochopenia slovanských jazykov.

A popri tom všetkom bol Neapol.

Je ťažké oddeliť spomienku na štúdium od samotného mesta. L'Orientale nebola pre mňa izolovaným univerzitným priestorom. Bola súčasťou Neapola, mesta, ktoré malo svoju vlastnú energiu, hluk, chaos, vôňu, históriu a neuveriteľnú schopnosť spájať protiklady.

Človek mohol ráno vstúpiť do univerzitnej budovy a venovať sa slovenskej gramatike, slovanskej literatúre a o niekoľko hodín neskôr sa ocitnúť uprostred neapolských ulíc. Tento kontrast bol fascinujúci. Na jednej strane svet strednej a východnej Európy, na druhej strane Neapol so svojou veľmi osobitou identitou.

Možno práve tento kontrast vytváral jedinečný charakter štúdia na L'Orientale.

Neboli sme veľkou skupinou študentov. Štúdium menej rozšírených jazykov nás prirodzene spájalo. Človek poznal svojich spolužiakov, stretával ich na chodbách, v knižnici, pred skúškami alebo po nich. Rozprávali sme sa o knihách, o profesoroch, o skúškach, ale aj o krajinách, ktoré sme poznali predovšetkým prostredníctvom literatúry a jazykov.

Dnes si uvedomujem, aké zvláštne obdobie sme vtedy prežívali.

Začali sme študovať svet, ktorý sa práve chystal zmiznúť. Československo, ktoré bolo súčasťou nášho študijného a kultúrneho horizontu, sa v priebehu niekoľkých rokov zásadne zmenilo. Pád Berlínskeho múru v roku 1989 bol symbolom veľkej historickej premeny. Krátko nato sa rozdelilo Československo a v roku 1993 vznikla samostatná Slovenská republika.

Pre mňa, ako človeka, ktorý študoval slovenčinu, to nebola iba historická udalosť, o ktorej sa písalo v novinách. Bolo to niečo, čo sa dotýkalo sveta, ktorý som si práve osvojoval.

Slovensko, ktoré bolo dovtedy súčasťou Československa, sa zrazu stalo samostatnou krajinou. Bratislava, ktorá bola pre mňa predtým predovšetkým názvom na mape a miestom v učebniciach, získavala konkrétnejšiu podobu. Jazyk, ktorý som študoval, dostával v novom politickom a kultúrnom kontexte ešte výraznejší význam. Bolo zvláštne sledovať, ako sa realita, ktorú sme poznali z kníh, mení priamo pred našimi očami.

A možno práve vtedy som si naplno uvedomil, prečo má štúdium jazykov taký význam. Jazyk totiž nie je iba systém gramatických pravidiel a slovnej zásoby. Je nositeľom pamäti, kultúry, identity a spôsobu vnímania sveta.

Spomínam si aj na špecifickú atmosféru tých rokov. Na knihy, ktoré sme držali v rukách, na slovníky, na poznámky, na stránky popísané ceruzkou, na dlhé hodiny v knižnici. Na zásielky kníh a časopisov, ktoré prichádzali zo zahraničia. Na pocit, že každý nový text v slovenčine nám prináša niečo nové.

Dnes máme k dispozícii nesmierne množstvo informácií. Práve preto sa mi niekedy zdá, že vtedajšia nedostupnosť informácií mala aj svoju pozitívnu stránku. Nútila nás byť trpezlivými. Nútila nás hľadať. A predovšetkým nás učila vážiť si poznanie.

Najviac však zo všetkého zostali ľudia.

Profesori, spolužiaci, knihovníci, slovenskí lektori a všetci tí, ktorí nám svojím spôsobom pomáhali objavovať svet slovanských jazykov. Niektoré mená a tváre sa po desaťročiach možno strácajú v pamäti, ale pocit z tých rokov zostáva.

Keď sa dnes obzriem späť, vidím mladého študenta, ktorý ešte netušil, kam ho jeho záujem o slovanské jazyky povedie. Nevedel som, aký význam bude mať slovenčina v mojom neskoršom živote. Nevedel som ani to, že štúdium, ktoré sa vtedy mohlo zdať ako pomerne úzka špecializácia, sa postupne stane dôležitou súčasťou môjho profesionálneho i osobného sveta.

Dnes však viem, že rozhodnutie venovať sa slovenčine nebolo iba rozhodnutím pre jeden univerzitný odbor. Bolo to rozhodnutie otvoriť si dvere do iného sveta.

A tieto dvere zostali otvorené.

Od Neapola k Bratislave a k Nitre, od taliančiny k slovenčine, od univerzitných učební k neskoršiemu vedeckému a pedagogickému pôsobeniu. Keď sa na to pozerám z odstupu desaťročí, vidím v tejto ceste jednu súvislú líniu.

Možno je to práve najcennejšia vec, ktorú si človek zo študentských rokov môže odniesť. Nie zoznam absolvovaných skúšok, nie diplom, nie známky. Ale vedomie, že raz, ako mladý

človek otvoril knihu napísanú v jazyku, ktorý takmer nikto okolo neho nepoznal, a rozhodol sa pochopiť svet, ktorý sa za týmto jazykom nachádzal.

A že tento svet ho už potom nikdy celkom neopustil.

História L'Orientale a najmä štúdia slovanských disciplín

Università di Napoli L'Orientale je najstaršou školou sinológie a orientalistiky v celej Európe. Jej počiatky siahajú do roku 1724, keď misionár Matteo Ripa založil v Neapole náboženské centrum pre mladých Číňanov. Oficiálne uznanie od pápeža Klementa XII. inštitúcia získala 7. apríla 1732 pod názvom Collegio dei Cinesi. Po zjednotení Talianska sa škola v roku 1868 premenovala na Real collegio asiatico a postupne začala rozširovať svoju ponuku o ďalšie moderné jazyky.

Začiatky štúdia slovanských jazykov

Prvým veľkým krokom k systematickému rozvoju slavistiky bolo zavedenie výučby ruského jazyka v roku 1868. Neskôr sa záujem inštitúcie rozšíril aj na menšie a stredné slovanské jazyky, čo potvrdzuje fakt, že napríklad výučba slovinčiny bola na univerzite spustená už v roku 1914. Postupne pribúdali ďalšie západoslovanské, južnoslovanské a východoslovanské jazyky, vďaka čomu sa Neapol premenil na jedno z najdôležitejších centier talianskej filológie.

Zlatá éra neapolskej slavistiky

Skutočný rozkvet zažila slavistická škola v druhej polovici 20. storočia. Na akademickej pôde vtedajšieho Istituto Universitario Orientale pôsobili medzinárodne uznávaní priekopníci talianskej slavistiky: Enrico Damiani – významný prekladateľ a kultúrny mediátor, ktorý položil základy pre hlbší vedecký výskum viacerých slovanských literatúr, a Riccardo Picchio – svetoznámy filológ, expert na staroslovienskú civilizáciu a stredovekú literatúru, ktorý formoval celé generácie talianskych slavistov.[2]

V tomto období vznikol špecializovaný Ústav východoeurópskych štúdií (Istituto di Studi Est-Europei), ktorý sa stal centrom excelentnosti. Univerzita začala vydávať renomovaný vedecký časopis A.I.O.N. – Sezione Slava (Annali dell'Istituto Universitario Orientale), v ktorom poprední odborníci publikovali štúdie z oblasti slovanskej lingvistiky, histórie a literárnej komparatistiky.

Koncom osemdesiatych rokov 20. storočia bol neapolský inštitút pevne etablovaný, produkoval obrovské množstvo odbornej literatúry a zamestnával desiatky lektorov a profesorov.[3]

---

[2] Obdobie neapolského slavistického bádania spojené s R. Picchiom predstavuje jeden z momentov, keď sa Univerzita L'Orientale najviac zviditeľnila v medzinárodnom kontexte slavistických štúdií. Za mimoriadne dôležitú sa považuje publikácia *Slavistica. Annali dell'Istituto Orientale di Napoli. Dipartimento di Studi dell'Europa Orientale. Sezione slavistica* (1993). Kniha má 489 strán a vznikla práve pod redakciou R. Picchia.

[3] Ústredná úloha slovanskej filológie prispela k udržaniu jednoty rôznych jazykových a kultúrnych zložiek slovanského priestoru a podporila komparatívny pohľad, v ktorom sa štúdium jednotlivých jazykov zaradilo do jazykových a kultúrnych dejín slovanského sveta.

Moderné transformácie a súčasný stav

Po páde železnej opony a geopolitických zmenách v strednej a východnej Európe prešla slavistika v Taliansku výraznou transformáciou. Na prelome 20. a 21. storočia zasiahli Univerzitu L'Orientale v Neapole viaceré štrukturálne reformy. Bývalý samostatný ústav sa rozpustil do širších študijných programov – bakalársky stupeň: Porovnávacie jazyky a kultúry (Lingue e culture comparate), magisterský stupeň: Európske a americké jazyky a literatúry (Lingue e letterature europee e americane). Hoci sa štruktúra štúdia zmenila a niektoré úzko špecializované programy (vrátane samostatných doktorandských modulov pre konkrétne slovanské jazyky) zanikli, univerzita si stále uchováva status dôležitého akademického bodu. Štúdium slavistiky vrátane slovakistiky, poľštiny či srbčiny/chorvátčiny je tu dnes pevne integrované do medzikultúrneho kontextu. Študenti sú vedení k tomu, aby slovanské jazyky nevnímali izolovane, ale v neustálom dialógu s románskou a celoeurópskou kultúrou.

Slovenský jazyk na L'Orientale

História štúdia slovenského jazyka na Univerzite L'Orientale v Neapole má hlboké korene, ktoré siahajú až do obdobia druhej svetovej vojny.[4] Vývoj slovakistiky na tejto inštitúcii prešiel od pionierskych kurzov cez oficiálne uznanie až po transformáciu na prelome tisícročí:

- Prvé kurzy počas druhej svetovej vojny (1941 – 1943)

Hoci sa systematická výučba rozvinula neskôr, slovenský jazyk sa na akademickej pôde v Neapole objavil už počas prvej polovice 20. storočia. V rokoch 1941 – 1943 na vtedajšom Istituto Universitario Orientale vyučoval slovenčinu známy slovenský prekladateľ, publicista a teoretik prekladu Blahoslav Hečko. Išlo o vôbec prvé akademické kurzy slovenčiny na pôde univerzity, motivované vtedajším geopolitickým kontextom a vznikom prvej Slovenskej republiky. Po skončení vojny a zmene politického usporiadania v Európe však táto prvá fáza výučby dočasne zanikla.

- Vznik oficiálneho lektorátu (sedemdesiate roky 20. storočia)

Nový impulz priniesli sedemdesiate roky 20. storočia, keď bol na univerzite zriadený prvý oficiálny lektorát slovenského jazyka a kultúry. Tento krok bol akademickou reakciou na uvoľnenie pomerov v rámci slavistiky a nadviazal na tradíciu bohemistiky (štúdia českého jazyka a literatúry), ktorá bola na univerzite silne etablovaná.

Slovenčina sa začala prednášať v úzkej metodologickej nadväznosti na český jazyk (často v rámci spoločných česko-slovenských štúdií), no s jasným vymedzením jej špecifických gramatických a literárnych osobitostí. Neapol sa tak stal popri Padove jedným z hlavných pilierov šírenia slovenskej kultúry na Apeninskom polostrove.

- Zlaté obdobie (osemdesiate roky)

Počas osemdesiatych rokov sa výučba slovenčiny stabilizovala pod hlavičkou Ústavu východoeurópskych štúdií. Študenti neapolskej slavistiky mali možnosť spoznávať slovenský jazyk nielen cez prizmu lingvistiky, ale aj prostredníctvom literárnej komparatistiky.

[4] Prítomnosť slovenčiny v ponuke študijných programov na Univerzite L'Orientale v Neapole treba vnímať v kontexte širšej tradície slavistiky na tejto univerzite.

Významnú úlohu zohralo vydávanie univerzitného vedeckého časopisu A.I.O.N. – Sezione Slava, kde talianski odborníci pravidelne publikovali recenzie a štúdie o slovenskej gramatike, dialektológii a prekladoch slovenskej poézie a prózy do talianskeho jazyka.

Výučba sa opierala o spoluprácu s hosťujúcimi lektormi priamo zo Slovenska, čo zabezpečovalo vysokú úroveň výučby živého jazyka.[5]

- Pád železnej opony a vznik samostatného Slovenska (deväťdesiate roky)

Rok 1989 a následný rozpad Československa priniesli zásadný zlom. Pre taliansku bohemistiku a slovakistiku to znamenalo obdobie obrovského nadšenia a nárastu záujmu študentov. Na univerzite sa začala slovenčina vnímať ako plnohodnotný jazyk samostatného európskeho štátu. V tomto období na univerzite pôsobil ako profesor interkultúrneho a jazykového výskumu François Esvan, popredný francúzsko-taliansky slavista, ktorý sa významne zaslúžil o rozvoj výskumu českého a slovenského jazyka v Neapole. Pod jeho vedením a v spolupráci s lektormi sa štúdium pretransformovalo – dôraz sa kládol na kontrastívnu lingvistiku (hľadanie podobností a rozdielov medzi češtinou a slovenčinou) a na analýzu moderného stredoeurópskeho filmu a literatúry.

- Prvé roky nového tisícročia – reforma a integrácia (do roku 2005)

Začiatok nového milénia sa v celom Taliansku niesol v znamení tzv. Bolognskej reformy vysokoškolského štúdia. Táto reforma zasiahla aj ľOrientale. Starý akademický systém, kde sa študenti mohli úzko špecializovať výhradne na jeden izolovaný filologický smer, bol nahradený modernou štruktúrou 3+2 (bakalárske štúdium: Lingue e culture comparate, magisterské: Lingue e letterature europee e americane).

Slovakistika nestratila svoje miesto, no prešla hlbokou integráciou:

a) medzikultúrny kontext – slovenčina sa prestala vyučovať len ako izolovaný filologický predmet, ale stala sa súčasťou širších modulov zameraných na stredoeurópsky kultúrny priestor;

b) didaktická modernizácia – okolo rokov 2000 až 2005 sa začali implementovať prvé digitálne a audiovizuálne pomôcky a posilnila sa priama výmena študentov cez program Erasmus (najmä s Univerzitou Komenského v Bratislave a Univerzitou Konštantína Filozofa v Nitre).

Pedagógovia

Rozvoj slovakistiky a bohemistiky na Univerzite ľOrientale v Neapole od vojnového obdobia až po reformy na prelome tisícročí významne ovplyvnili konkrétne osobnosti z radov profesorov, docentov a lektorov. Akademický model v Taliansku často spájal výučbu slovenčiny a češtiny pod hlavičkou jedného profesorského miesta, zatiaľ čo o živý jazyk sa starali rodení hovoriaci – lektori vysielaní priamo zo Slovenska.

- Vojnové obdobie a zakladateľská osobnosť

Ako už bolo spomenuté, Blahoslav Hečko bol vôbec prvým oficiálnym lektorom slovenského jazyka a kultúry na vtedajšom Regio Istituto Universitario Orientale. Pôsobil tam v rokoch

[5] Ročenka jazykových predmetov Talianskej lingvistickej spoločnosti za akademický rok 1985/1986 uvádza, že na Univerzitnom inštitúte Orientale sa vtedy vyučovalo viacero slovanských jazykov vrátane češtiny, poľštiny, ruštiny, srbochorvátčiny, slovenčiny či slovinčiny.

1941 – 1943. B. Hečko nebol len učiteľom, ale prekladateľským vizionárom. V Neapole úzko spolupracoval s talianskym slavistom Brunom Meriggim a slávnym profesorom Luigim Salvinim, s ktorým pripravoval učebné materiály a antológie slovenskej literatúry. Hečkov pobyt v Neapole položil historický základ pre tamojšiu slovakistiku.

- Profesori slavistiky a garanti štúdia (sedemdesiaty až deväťdesiate roky)

V talianskom univerzitnom systéme bol chod lektorátu vždy akademicky zastrešený profesorom katedry slavistiky. V Neapole mali nad slovenskými štúdiami záštitu najmä títo profesori:

a) Riccardo Picchio – aj keď bol primárne špecialistom na starosloviensku kultúru a cirkevnú slovančinu, ako vedúci slavistických iniciatív v Neapole počas sedemdesiatych rokov osobne podporoval zriadenie samostatných lektorátov pre menšie slovanské jazyky vrátane slovenčiny.

b) François Esvan – francúzsko-taliansky slavista a popredný lingvista, ktorý dlhé roky pôsobil na ĽOrientale ako profesor zodpovedný za sekciu západoslovanských jazykov (česko-slovenský modul). Výrazne sa zaslúžil o to, že slovenčina bola v deväťdesiatych rokoch a po roku 2000 pevne ukotvená v učebných plánoch. Bol medzinárodne uznávaným expertom na syntax a aspektológiu (slovesný vid) v češtine a slovenčine a pre študentov v Neapole predstavoval hlavnú akademickú autoritu.[6]

- Slovenskí lektori a kultúrni diplomati

Pozíciu lektorov zastávali rodení hovoriaci vysielaní v rámci bilaterálnych kultúrnych dohôd medzi Talianskom a Československom, neskôr Slovenskom:

a) Milan Rúfus – jedna z najvýznamnejších osobností modernej slovenskej literatúry. Na začiatku sedemdesiatych rokov 20. storočia viedol lektorát v Neapole. Jeho prítomnosť priniesla neapolskej slavistike obrovskú prestíž. Pre študentov bol živým kontaktom s najvyššou slovenskou literárnou elitou.

b) Michal Pažitka – významný slovenský romanista, prekladateľ z talianskeho jazyka a pedagóg. Na univerzite pôsobil ako lektor, pričom prepájal svoje hlboké znalosti talianskej kultúry s didaktikou slovenského jazyka pre talianskych študentov.

c) Marta Keruľová – popredná slovenská literárna historička a niekdajšia profesorka z Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, kde stála aj pri zrode Katedry romanistiky. V Neapole pôsobila ako lektorka slovenského jazyka a literatúry v dvoch rôznych obdobiach: najprv v rokoch 1986 – 1990 a neskôr v rokoch 1999 – 2004. Vďaka tomu, že sama vyštudovala taliansky jazyk, dokázala tamojším študentom dobre objasniť gramatické a štrukturálne rozdiely medzi románskym a slovanským svetom. Ako expertka na staršiu slovenskú literatúru priniesla do Neapola hlboký akademický rozmer. Významne prispela k formovaniu knižničného fondu slovakistiky a viedla študentov k prekladom a interpretáciám náročných literárnych textov.

d) Anna Kruláková – uznávaná literárna vedkyňa, ktorá bola dlhé roky pracovníčkou Univerzity Komenského v Bratislave. V Neapole pôsobila ako lektorka a výskumníčka. Jej odbornými špecializáciami sa stali slovenský romantizmus, preromantizmus a najmä fenomén

[6] Nedávno vyšla na počesť F. Esvana publikácia *Tre lingue, tre cuori. Studi in onore di François Esvan* (2022, eds. Petra Macurová, Marina Di Filippo). Obsahuje štúdie z oblasti slovanskej lingvistiky od českých, talianskych, poľských a ruských vedcov (Francesca Fici, Petr Karlík, Alina Kreisberg, Vladimír Petkevič a i.), v závere sa nachádza kompletná bibliografia Esvanových publikácií.

talianskych ciest v slovenskej literatúre 19. storočia. Skúmala napríklad diela Jána Kollára či cestopisy Gustáva Kazimíra Zechentera-Laskomerského, ktorý opisoval práve Neapol a Pompeje. Pre neapolskú katedru slavistiky znamenala prínos najmä v oblasti komparatívnych štúdií. Talianskym študentom prednášala o tom, ako slovenskí intelektuáli v minulosti vnímali Taliansko, čím posilňovala kultúrny dialóg medzi oboma krajinami.

e) Elena Majerská – akademické záznamy v Neapole spomínajú meno Helena Májeková (ktoré sa v pamäti študentov alebo v prepisoch mohlo zameniť s podobne znejúcim menom Elena Majerská). Pôsobila na Univerzite ľOrientale v Neapole ako lektorka slovenského jazyka. Mala na starosti praktickú jazykovú výučbu, učila aj fonetiku a morfológiu pre talianskych študentov, ktorí sa so slovenčinou stretávali prvýkrát. Spolu s kolegami tvorila pilier didaktickej práce, keď bolo potrebné pre študentov pripravovať interné učebné materiály, gramatické prehľady a slovníčky, keďže na talianskom trhu bol kritický nedostatok učebníc slovenčiny pre cudzincov.

Tri spomenuté lektorky predstavujú éru, keď mala slovakistika v Neapole excelentné personálne obsadenie. Prepájali špičkovú slovenskú literárnu vedu (Bratislava, Nitra) priamo s neapolským akademickým prostredím.[7]

Lektorát slovenského jazyka v Neapole fungoval nepretržite až do roku 2008, keď bol z dôvodu plošných rozpočtových škrtov v talianskom školstve oficiálne zatvorený. I napriek tomu zostávajú mená uvedených profesorov a lektorov zapísané v histórii taliansko-slovenských kultúrnych vzťahov.[8]

Spomienky a svedectvá – lektori a skúsenosť so štúdiom slovenčiny

Popri akademickej dimenzii štúdia slovenského jazyka existuje aj osobnejšia a možno ťažšie dokumentovateľná rovina – rovina spomienok, ktoré v študentoch zanechali lektori, predstavujúci v priebehu rokov prvý konkrétny kontakt s jazykom a slovenskou kultúrou. V prípade ľOrientale nadobúda táto zložka osobitný význam. Slovenčina sa k študentom nedostávala iba prostredníctvom učebníc, gramatík, literárnych textov či prednášok z lingvistiky: prichádzala prostredníctvom hlasu, výslovnosti, spôsobu, akým lektori rozprávali o svojej krajine a jej kultúre.[9]

Pre tých, ktorí sa, podobne ako my, približovali k slovenčine v osemdesiatych a deväťdesiatych rokoch, predstavoval lektor živý most medzi dvoma svetmi. Jazyk, ktorý sme

---

[7] Významnú etapu nedávnej histórie výučby slovenčiny na Univerzite ľOrientale v Neapole dokumentuje činnosť Tiziany D'Amico, ktorá na tejto univerzite absolvovala študijný program filológia a história východnej Európy so zameraním na slovanské jazyky a neskôr získala titul PhD. v odbore kultúry východnej Európy. V rokoch 2008 – 2011 pôsobila na univerzite ako zmluvná lektorka slovenského jazyka a literatúry.

[8] Transformácia vysokoškolského vzdelávania na prelome milénií zásadne zmenila dovtedajšiu štruktúru študijných programov. Prechod od systému založeného na špecifických jazykových a literárnych oblastiach k novým študijným programom viedol k zmene inštitucionálneho zaradenia slavistických odborov.

[9] Rekonštrukcia histórie slovenčiny na ľOrientale sa nemôže opierať výlučne o inštitucionálnu dokumentáciu. Okrem študijných programov, ročeniek a vedeckých publikácií predstavujú spomienky študentov a pedagógov doplnkový zdroj na rekonštrukciu konkrétneho rozmeru vzdelávacej skúsenosti, akademických vzťahov a vnímania slovenského jazyka a kultúry v prostredí neapolskej univerzity.

dovtedy poznávali predovšetkým z kníh, získaval zrazu konkrétnu podobu: stával sa hovoreným a každodenným jazykom, ale zároveň aj nositeľom kultúrnej pamäti, ktorá bola v tom čase v Taliansku ešte pomerne málo známa. Hodiny slovenčiny neboli iba gramatickými cvičeniami alebo hodinami konverzácie; do učebne prostredníctvom lektorov vstupovali dejiny, literatúra, tradície, geografia, ako aj politické a spoločenské premeny krajiny, ktorá bola najmä pred rokom 1989 v očiach Talianov ešte súčasťou vzdialenejšej európskej reality.

Medzi osobnosťami, ktoré zasvätili svoj profesijný život výučbe slovenčiny a šíreniu slovenskej kultúry v Neapole, zaberá osobitné miesto Marta Keruľová. Slovenské biografické pramene pripomínajú jej pôsobenie pri výučbe slovenskej literatúry, teórie literatúry, slovenskej kultúry a slovenských reálií, za touto stručnou informáciou však pre človeka, ktorý ju poznal ako pedagogičku, ukrýva oveľa viac.

Spomínať na M. Keruľovú totiž znamená spomínať na osobnosť, ktorá dokázala dať slovakistike ľudský rozmer. Jej odborné vzdelanie a literárnovedné zázemie sa odrážali aj v spôsobe, akým predstavovala slovenskú kultúru: nie ako súbor poznatkov, ktoré si treba osvojiť a zapamätať, ale ako svet, v ktorom sú jazyk, literatúra, dejiny a kultúrna identita hlboko prepojené. Hodina slovenčiny sa tak zároveň stávala hodinou o Slovensku.

S odstupom mnohých rokov nadobúdajú niektoré detaily v pamäti význam, ktorý sme si možno vtedy ešte nedokázali úplne uvedomiť: zvuk slovenských slov, osobitá melodickosť jazyka, spôsob vysvetľovania rozdielov medzi slovenčinou a češtinou, ako aj medzi slovenčinou a ostatnými slovanskými jazykmi, odkazy na autorov a diela slovenskej literatúry, ale aj drobné prvky každodenného života, ktoré nám umožňovali predstaviť si krajinu, ktorá bola v talianskom kultúrnom priestore ešte stále pomerne málo známa.

Táto osobná dimenzia je dôležitá aj preto, že štúdium slovenčiny v Neapole prebiehalo v osobitnom historickom období. Osemdesiate roky boli ešte poznačené rozdelením Európy na politické bloky, na konci desaťročia a najmä po roku 1989 sa politický a kultúrny kontext radikálne zmenil. Rozpad Česko-Slovenska v roku 1993 a vznik samostatnej Slovenskej republiky priniesli zároveň nové uvedomenie si osobitosti Slovenska. Pre študentov, ktorí začali študovať slovenský jazyk ešte pred týmito udalosťami, znamenali tieto zmeny aj možnosť sledovať, ako sa v priebehu ich vlastného štúdia menil politický a kultúrny rámec jazyka, ktorý sa učili.

Lektori boli v tomto zmysle privilegovanými svedkami obdobia hlbokých premien. Ich prítomnosť umožňovala talianskym študentom sledovať tieto zmeny nielen prostredníctvom novín alebo kníh, ale aj prostredníctvom bezprostredného svedectva ľudí, ktorí túto realitu sami poznali. Jazyk sa tak zároveň stával nástrojom na pochopenie súčasných dejín.

Spomienka na Annu Krulákovú sa začleňuje do tejto širšej siete vzťahov medzi neapolskou slovakistikou a slovenským akademickým prostredím. A. Kruláková patrí k tradícii slovakistických štúdií na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a jej odborná tvorba zahŕňa aj práce venované kultúrnym vzťahom medzi Slovenskom a Talianskom.

Práve toto prepojenie ľudí, jazykov a individuálnych životných ciest nám dnes umožňuje lepšie pochopiť, čo znamenalo študovať slovenčinu na L'Orientale. Spomienky študentov nezachovávajú iba skúšobné programy, učebnice alebo názvy predmetov – uchovávajú predovšetkým tváre, hlasy, intonácie, epizódy, rozhovory a stretnutia.

A možno práve v tom spočívala jedna z najcennejších charakteristík takého menšinového odboru, akým bola slovakistika. Jazyk, ktorý mal v talianskom univerzitnom prostredí iba

obmedzené zastúpenie, sa mohol pre študenta stať niečím hlboko osobným. Prostredníctvom jazyka vstupoval do kontaktu s kultúrou, prostredníctvom kultúry s dejinami a prostredníctvom ľudí, ktorí túto kultúru reprezentovali, si vytváral vzťah, ktorý často pretrvával oveľa dlhšie než samotné univerzitné roky.

V mojej osobnej spomienke preto štúdium slovenčiny v Neapole nepredstavuje iba jeden z univerzitných predmetov. Je spojené s určitou životnou etapou, so špecifickým univerzitným prostredím a predovšetkým s ľuďmi, ktorí tomuto predmetu dávali život. Medzi nimi má osobitné miesto M. Keruľová. Jej prítomnosť patrí do osobnej pamäti študenta, zároveň však predstavuje aj jednu z dôležitých súčastí širších dejín slovakistiky v Taliansku.

Záver

Spomienky sa môžu viazať aj na tú ťažko vysvetliteľnú, intímnu a takmer salónnu atmosféru našich hodín jazyka a literatúry. Tieto momenty sme zdieľali v tesnom kruhu ľudí, ktorých spájalo puto vysoko presahujúce bežný akademický vzťah. Medzi nami postupne vznikal osobitý priestor vzájomného porozumenia a odovzdávania si nielen vedomostí, ale aj ľudských skúseností, životných príbehov a hodnôt, ktoré si každý z nás prinášal zo svojej vlastnej cesty.

S odstupom rokov si čoraz viac uvedomujeme, aký hlboký význam tieto chvíle mali. Možno práve vtedy, bez toho, aby sme si to dokázali uvedomiť, vznikali korene nášho ďalšieho štúdia, nášho záujmu a mnohých udalostí, ktoré nám neskôr priniesol život. To, čo sa vtedy mohlo zdať iba súčasťou každodenného študentského života, sa postupne ukázalo ako dôležitá súčasť našej životnej cesty.

A práve preto sa dnes k týmto spomienkam vraciame. Nie iba zo sentimentu či nostalgie za minulosťou, ale preto, že v nich nachádzame časť svojich vlastných začiatkov. Chceme si pripomenúť istoty, ktoré nám tieto roky priniesli, ale predovšetkým ľudí a stretnutia, ktoré ich naplnili zmyslom. Chceme si ich uctiť, vyjadriť im svoju vďačnosť a uznanie a zároveň si pripomenúť, že niektoré stretnutia v našom živote pretrvávajú aj dlho potom, čo sa skončí čas, v ktorom sa odohrali.

Štúdium slovenského jazyka na neapolskej univerzite nebolo iba jednoduchým osvojovaním si cudzieho jazyka. Predstavovalo oveľa hlbšiu a komplexnejšiu formujúcu skúsenosť, ktorá zasiahla nielen našu intelektuálnu, ale aj ľudskú a osobnú cestu. Štúdium jazyka nám neodovzdávalo iba vedomosti, ale zároveň vytváralo priestor pre stretnutia, vzťahy, skúsenosti a hodnoty, ktoré v nás zostali a ktoré ovplyvnili našu neskoršiu životnú cestu.[10]

LITERATÚRA

Annuario degli insegnamenti linguistici 1985-1986. Roma: Società di Linguistica Italiana, 1986.
Annuario degli insegnamenti linguistici 1986-1987. Roma: Società di Linguistica Italiana, 1987.
Annuario degli insegnamenti linguistici 1988-1989. Roma: Società di Linguistica Italiana, 1989.
Annuario degli insegnamenti linguistici 1990-1991. Roma: Società di Linguistica Italiana, 1991.

[10] Súčasná podoba slavistických štúdií na L'Orientale, hoci sa výrazne líši od tých z predchádzajúcich inštitucionálnych období, zachováva niektoré základné prvky historickej tradície univerzity: komparatívne štúdium slovanských jazykov, filológiu, jazykovú a kultúrnu históriu slovanského sveta a vzťah medzi jazykom, literatúrou a civilizáciou.

DI FILIPPO, Marina**.** 2022. La preposizione при. Istruzioni per l'uso. In: MACUROVÁ, Petra – DI FILIPPO, Marina (eds.). *Tre lingue, tre cuori. Studi in onore di François Esvan*. Napoli: UniorPress, 2022, s. 13 – 28. ISBN 978-88-6719-240-3.

MACUROVÁ, Petra – DI FILIPPO, Marina (eds.). 2022. *Tre lingue, tre cuori. Studi in onore di François Esvan*. Napoli: UniorPress, 2022. ISBN 978-88-6719-240-3.

MAIELLO, Giuseppe. 2016. Osudy slavistiky na Univerzitě „L'Orientale" v Neapoli (1989–2015). *Slavica litteraria*, 2016, roč. 19, č. 2, s. 173 – 182. ISSN 1212-1509.

PICCHIO, Riccardo (ed.). *Slavistica. Studi, ricerche e schede bibliografiche dell'Istituto Universitario Orientale di Napoli*, vol. II. Napoli: D'Auria, 1993.

POCCHIO, Riccardo (ed.). *Slavistica. Annali dell'Istituto Orientale di Napoli. Dipartimento di Studi dell'Europa Orientale. Sezione slavistica*, vol. I. Fiesole: Cadmo, 1993.

STANTCHEV, Krassimir. 2025. Enrico Damiani, Riccardo Picchio e la Slavistica all'"Orientale" di Napoli. In: DE CARLO, Andrea Fernando – MAZZITELLI, Gabriele – MORABITO, Rosanna (eds.). *La slavistica come strumento per l'amicizia fra i popoli. In ricordo di Enrico Damiani (1892-1953)*. Firenze: Firenze University Press, 2025, s. 19 – 31. ISBN 979-12 215-0846-8.

Dr. Paolo Di Vico, PhD.
Katedra romanistiky a germanistiky
Filozofická fakulta Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre
Štefánikova trieda 67
949 01 Nitra
Slovenská republika
pdvico@ukf.sk